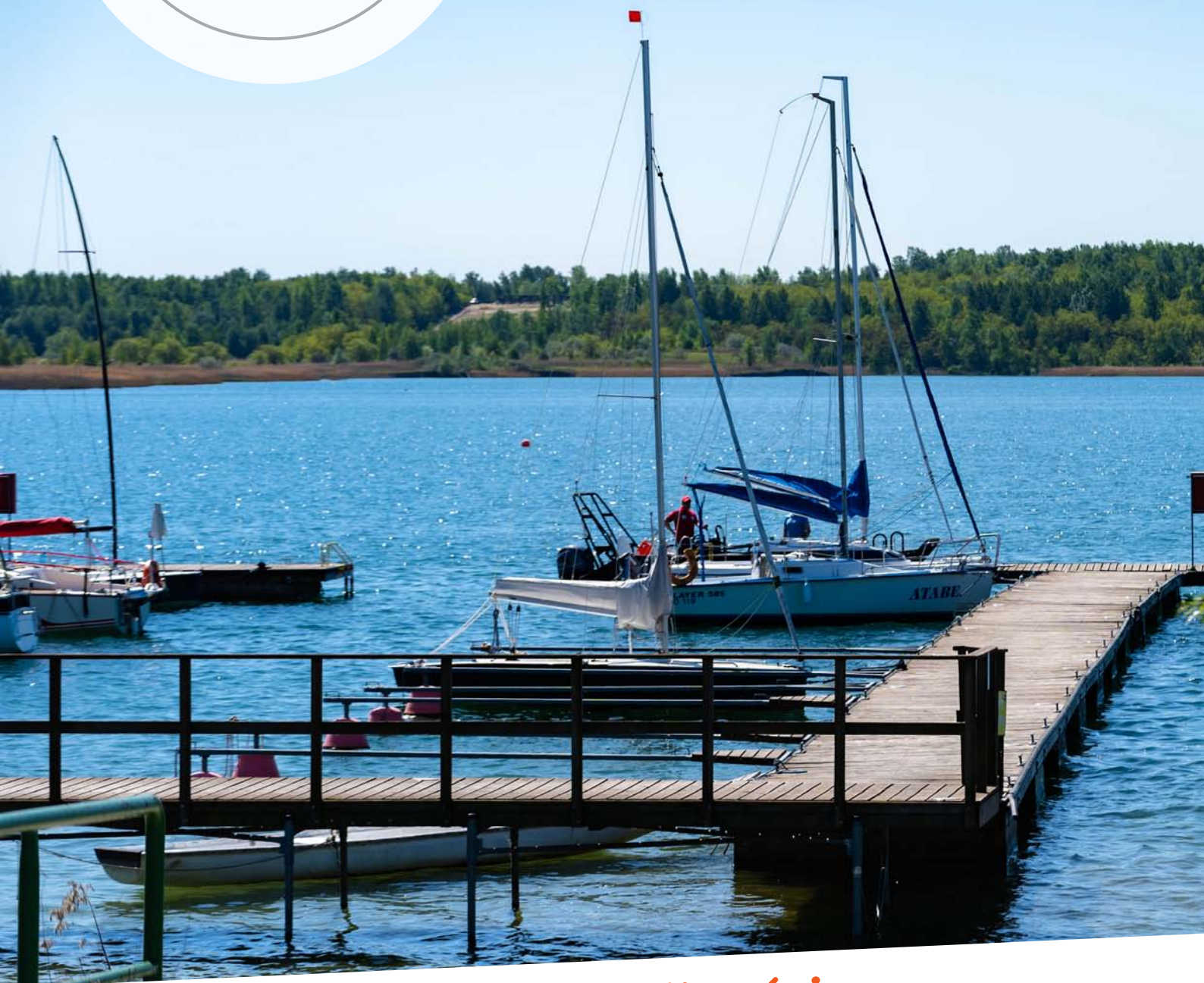

Zobacz zmiany

rpo.podkarpackie.pl

Jeziro możliwości

Wańkowa – miejsce aktywnego wypoczynku
Nowoczesne i bezpieczniejsze Jasto

4

ROZMOWA NUMERU – Zazielenianie miast

Rozmowa z Grzegorzem Pudą, ministrem funduszy i polityki regionalnej

8

NOWE FUNDUSZE – Zielony i przyjazny transport miejski

W 2019 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej zainicjowało projekt pilotażowy SUMP (Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej) w ramach przygotowania do kolejnej perspektywy finansowej

12

DOBRE PRAKTYKI – Wańkowa – miejsce aktywnego wypoczynku

Samorząd Gminy Olszanica nie tylko stara się stworzyć przyjazny klimat do inwestowania, ale i sam aktywnie przyczynia się do poszerzenia oferty turystycznej

16

DOBRE PRAKTYKI – Nowoczesne i bezpieczniejsze Jasło

Dzięki przemyślanej rewitalizacji Jasło zmieniło wygląd i oferuje mieszkańcom nowe możliwości rozwoju

20

DOBRE PRAKTYKI – Skarby jasielskiego Muzeum

Rozbudowa Muzeum Regionalnego w Jaśle pozwoliła udostępnić zwiedzającym część dotychczas ukrytych zbiorów

24

DOBRE PRAKTYKI – Jezioro możliwości

Gmina Tarnobrzeg w ramach projektu partnerskiego zadbała o tereny wokół jeziora

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego
Departament Promocji, Turystyki i Współpracy Gospodarczej
al. Ł. Ciepłińskiego 4, 35-010 Rzeszów
tel. +48 17 747 66 00
faks +48 17 850 17 01
e-mail: pg@podkarpackie.pl, info.rpo@podkarpackie.pl
www.rpo.podkarpackie.pl
www.facebook.com/funduszeuropejskiedlapodkarpacia
www.youtube.com/channel/UCTh2AcSzc5LKaB6i9tJEF9g
www.instagram.com/explore/tags/funduszeuropejskiedlapodkarpacia

W tym wydaniu foto: archiwum MFiPR, archiwum UMWP w Rzeszowie, Maciej Rałowski/ralowski.pl

Realizacja:

Smartlink Sp. z o.o.
ul. Wieniawskiego 5/9, 61-712 Poznań
tel. +48 61 849 90 40
e-mail: biuro@smartlink.pl
www.smartlink.pl

Redakcja i koordynacja: Iwona Gutowska

Korekta: Agata Rokita

Projekt, infografiki i skład: Maciej Pachowicz

Współpraca: Joanna Skrzypek (UMWP)

Fotografia na okładce: Maciej Rałowski/ralowski.pl

Szanowni Państwo,

Otrzymaliśmy bardzo dobrą wiadomość o zwiększeniu o 84,5 mln euro budżetu programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027. Beneficjenci z naszego województwa będą mieli do wykorzystania 2 mld 265 mln euro. To nie jedyna dobra informacja dla regionu. W nowych programach unijnych zarządzanych na poziomie krajowym – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnKS) i Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW) przewidziano dodatkowe wsparcie finansowe na inwestycje kolejowe, w ramach których elektryfikowany będzie szlak kolejowy nr 108 między Jasłem, Krosnem, Zagórzem a Krościenkiem.

Inwestycje kolejowe są naszym priorytetem, gdyż jest to bezpieczny i przyjazny dla klimatu środek transportu. Systematycznie rozbudowujemy Podkarpacką Kolej Aglomeracyjną (PKA). Sejmik Województwa Podkarpackiego dał zielone światło na zakup od Skarbu Państwa trzech działek na terenie Rzeszowa. Planujemy na nich budowę obiektu dla zaplecza technicznego PKA. Zakup o wartości 3,6 mln zł realizowany będzie w ramach projektu współfinansowanego z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Inwestycje kolejowe są naszym priorytetem, gdyż jest to bezpieczny i przyjazny dla klimatu środek transportu. Systematycznie rozbudowujemy Podkarpacką Kolej Aglomeracyjną (PKA). Sejmik Województwa Podkarpackiego dał zielone światło na zakup od Skarbu Państwa trzech działek na terenie Rzeszowa. Planujemy na nich budowę obiektu dla zaplecza technicznego PKA. Zakup o wartości 3,6 mln zł realizowany będzie w ramach projektu współfinansowanego z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Nowa perspektywa finansowa stawia przed regionami nowe wyzwania. Staramy się zdobywać wiedzę i kompetencje, nie tylko uczestnicząc w krajowych projektach i wydarzeniach, ale też korzystając z doświadczeń zagranicznych. Dlatego cieszymy się z zaproszenia ze strony Wspólnego Centrum Badawczego Komisji Europejskiej (JRC) oraz Europejskiego Komitetu Regionów do udziału w pilotażowym projekcie „Partnerstwa na rzecz innowacji regionalnych”. Projekt ma na celu m.in. dzielenie się dobrymi praktykami na temat łączenia form i źródeł finansowania z programów regionalnych i krajowych z inicjatywami unijnymi na rzecz transformacji ekologicznej i cyfrowej. Liczę na to, że zdobyta wiedza umożliwi nam opracowanie atrakcyjnych instrumentów finansowych obejmujących dotacje i preferencyjne pożyczki.

Władysław Ortyl

Marszałek Województwa Podkarpackiego

Magazyn w wersji mobilnej dostępny jest pod adresami:

rpo.podkarpackie.pl oraz **zobaczzmiany.pl**

Można go również obejrzeć, skanując zamieszczony obok kod.

Zazielenianie miast

Krajowa Polityka Miejska 2030 szeroko uwzględnia zapisy „zielonych” zasad europejskich polityk rozwoju. Do kluczowych dokumentów w tym zakresie należy zaliczyć Europejski Zielony Ład – mówi Grzegorz Puda, minister funduszy i polityki regionalnej.

Państwa członkowskie ONZ przyjęły w 2015 r. Agendę na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030. Wśród 17 celów na 11. miejscu wymienia się: „Uczynienie miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu”. Czy działania zapisane w dokumencie pn. Krajowa Polityka Miejska 2030 (KPM 2030) przybliżyły nas do tego celu?

Agenda 2030, jak również przyjęta rok później Nowa Agenda Miejska ONZ są ważnymi punktami odniesienia dla realizacji krajowej polityki miejskiej w Polsce. KPM 2030 jest pierwszym dokumentem rządowym poświęconym kwestiom rozwoju miast. Wiele istotnych zagadnień, które dostrzegamy w realizacji krajowej polityki miejskiej, ma silny związek z realizacją Celu 11. Są to m.in. kwestie dotyczące kształtowania przestrzeni miejskich, rewitalizacji, partycypacji czy działań na rzecz ochrony środowiska.

W ministerstwie współpracujemy z regionami i miastami, wypracowując politykę miejską, co ma bezpośrednie przełożenie na realizację Celu 11., poprzez m.in. wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Wdrażaniu krajowej polityki miejskiej, jak i osiągnięciu Celu 11., służą projekty strategiczne, które kierujemy do miast i które wspólnie z nimi realizujemy, takie jak Partnerska Inicjatywa Miast, Pakiet działań na rzecz wsparcia rewitalizacji, Program Rozwój Lokalny, Centrum Wsparcia Doradczego Plus czy realizacja polityki spójności w wymiarze miejskim. Wkład w realizację tego Celu mają również projekty realizowane na terenie całego kraju, takie jak Czyste Powietrze czy Dostępność+.

Przygotowywana przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej nowa Krajowa Polityka Miejska 2030, którą rząd przyjął 14 czerwca br., bezpośrednio nawiązuje do Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 i Celów Zrównoważonego

ważonego Rozwoju, ustanawiając Cel 11. „Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi” jako oś proponowanych w KPM 2030 rozwiązań i kierunków działań. Dokument ten jest jednym z najważniejszych narzędzi prowadzenia polityki zrównoważonej transformacji polskich miast w kierunku kształtowania ośrodków silnych i odpornych, zapewniających wysoką jakość życia mieszkańcom.

Sytuacja jest dynamiczna – zmienia się otoczenie społeczne, gospodarcze, klimat, a także sytuacja geopolityczna, wobec tego również podejście strategiczne na poziomie krajowym i europejskim. Taki dokument jak Krajowa Polityka Miejska musi być zatem co kilka lat aktualizowany. W jakim kierunku ewoluuje jego nowa wersja?

Nowa Krajowa Polityka Miejska w znacznym stopniu poświęcona jest najważniejszym wyzwaniom miast i ich obszarów funkcjonalnych, z jakimi mierzą się w ostatnich latach. W dokumencie prezentujemy rozwiązania prawne, organizacyjne i finansowe koncentrujące się na problemach związanych z rozlewaniem się miast, niwelowaniem negatywnych skutków zmian klimatu, deficytem mieszkań czy też kwestiami mobilności w miastach. Warto tu przywołać podstawowe oczekiwania wobec KPM 2030, jakim jest tworzenie dla miast i miejskich obszarów funkcjonalnych takich warunków, aby mogły się rozwijać w sposób zrównoważony i oferować mieszkańcom wysoką jakość życia. KPM 2030 pełni funkcję służebną wobec władz i społeczności lokalnych – wyposaża władze lokalne w narzędzia i możliwości do sprawczego działania na rzecz mieszkańców.

KPM 2030 identyfikuje też kluczowe wyzwania, z którymi zmagają się polskie miasta. Ogniskują się one na kilku wybranych i priorytetowych obszarach tematycznych. Są to: problemy suburbanizacji i ładu przestrzennego, współpracy w miejskich obszarach funkcjonalnych oraz wzmacniania zdolności rozwojowych i inwestycyjnych, jakość środowiska przyrodniczego i działania adaptacyjne wobec zmian klimatu, systemy mobilności miejskiej i bezpieczeństwa, promocja działań społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb mieszkaniowych.

KPM 2030 szeroko uwzględnia zapisy „zielonych” zasad europejskich polityk rozwoju. Do kluczowych dokumentów w tym zakresie należy zaliczyć Europejski Zielony Ład. Wdrożenie tej koncepcji w krajach UE zakłada nie tylko eliminację emisji gazów cieplarnianych i klimatyczną neutralność gospodarek państw unijnych, ale również ochronę zdrowia i dobrostanu obywateli.

**” W RAMACH PROGRAMÓW
REGIONALNYCH MINIMUM
16,15% ALOKACJI
Z EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU
ROZWOJU REGIONALNEGO
ZOSTANIE PRZEZNACZONE NA
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ
OBSZARÓW MIEJSKICH**

Problemy nie są zamknięte granicami jednostek administracyjnych. Już w poprzedniej perspektywie na większą skalę realizowaliśmy w Polsce strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych i Miejskich Obszarów Funkcjonalnych. Czy ten kierunek będzie kontynuowany?

Wsparcie miejskich obszarów funkcjonalnych oparte o instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie 2021-2027 będzie nie tylko kontynuowane, ale zostanie też w istotny sposób poszerzone na miasta średnie, w tym miasta średnie tracące funkcje społeczno-ekonomiczne, które zostały wskazane jako Obszary Strategicznej Interwencji w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030.

W latach 2014-2020 instrument ZIT realizowany był w 24 miejskich obszarach funkcjonalnych. Obecnie trwa proces wyznaczania i konstytuowania się nowych związków ZIT. Z szacunków MFIPR

wynika, że w perspektywie 2021-2027 ZIT będą wdrażane w około 80 miejskich obszarach funkcjonalnych. Również w samym sposobie funkcjonowania tego instrumentu zajdą istotne zmiany. Naszym celem jest jeszcze większe ukierunkowanie go na integrowanie miejskich obszarów funkcjonalnych oraz bardziej efektywne realizowanie potrzeb ich mieszkańców. Co więcej, ZIT w tej perspektywie będą się koncentrować wyłącznie na wdrażaniu projektów zintegrowanych, tzn. takich, których oddziaływanie wykracza poza obszar gminy, na której są realizowane. Większy nacisk położymy też na partycypację społeczną. W ramach ZIT powstawać będą organy opiniodawczo-doradcze złożone z przedstawicieli partnerów społecznych.

W czasie negocjacji Kontraktów Programowych z zarządami województw ustaliliśmy, że w ramach programów regionalnych minimum 16,15% alokacji z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego zostanie przeznaczona na zrównoważony rozwój obszarów miejskich, wdrażany w szczególności z wykorzystaniem tego instrumentu. W praktyce oznacza to kwotę 3,5 mld euro. Oprócz tego przewidujemy również wsparcie z poziomu programów krajowych.

W ostatnich latach wiele się mówiło o *smart cities*. Czy nowa perspektywa będzie kładła nacisk na otwieranie danych i cyfryzację usług?

W Programie Polska Cyfrowa 2014-2020 zaplanowaliśmy uruchomienie ponad 200 e-usług publicznych, a już korzystamy z przeszło 100 z nich. Ponadto instytucje publiczne udostępniają ok. 60 mln danych w formie cyfrowej, takich jak dane statystyczne, wyniki badań naukowych, zbiory biblioteczne i muzealne. W perspektywie 2021-2027 w programie Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) planujemy dofinansować dalszą digitalizację i udostępnianie danych posiadanych przez administrację publiczną, instytucje nauki i kultury. Udostępnione przez sektor publiczny informacje pozwolą nie tylko na lepsze zarządzanie państwem, ale także umożliwią wytworzenie nowych produktów i usług przez sektor prywatny. Więcej danych będzie mogło również zostać wykorzystanych w pracach analitycznych, badaniach czy na potrzeby rozwią-

zań sztucznej inteligencji. Planujemy przeznaczyć na to 260 mln euro. W FERC wspierane będą projekty, w ramach których udostępnione zostaną kolejne e-usługi, co uprości załatwianie spraw po stronie obywateli i administracji. Planowane jest wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w ochronie zdrowia, m.in. wykorzystujących rozwiązania z zakresu sztucznej inteligencji i dużych zbiorów danych. Na wsparcie przedsięwzięć z obszaru e-usług planowane jest przeznaczenie 478 mln euro. W celu wdrożenia technologii 5G, na której opiera się koncepcja *smart city*, konieczna jest rozbudowana infrastruktury stacjonarnej wysokiej jakości, którą także planujemy wesprzeć z nowego programu FERC.

**” Z NASZYCH SZACUNKÓW
WYNIKA, ŻE W PERSPEKTYWIE
2021-2027 INSTRUMENT ZIT
BĘDZIE WDRAŻANY
W OK. 80 MIEJSKICH
OBSZARACH FUNKCJONALNYCH**

W dużych, a nawet w średnich miastach problemem jest nadmiarowy ruch samochodowy. Co może się zmienić w zakresie organizacji i rozwoju transportu publicznego, który może być lekiem na zakorkowanie miast?

Potrzeba większej integracji infrastruktury transportu publicznego, która podniesie atrakcyjność tej formy mobilności miejskiej. Aby zmienić nawyki transportowe i poprawić bezpieczeństwo niechronionych użytkowników drogi, należy rozwijać infrastrukturę rowerową, ale nie kosztem przestrzeni ruchu pieszego – obecnie często jest ona fragmentaryczna i wymaga uspołnienienia. KPM 2030 znosi bariery prawne utrudniające integrację systemu transportu publicznego. Konieczne jest szersze otwieranie przestrzeni miejskich na promocję ruchu pieszego i rowerowego oraz mikromobilności.

Uzupełniającymi działaniami są rozwiązania poprawiające bezpieczeństwo drogowe. Poprzez zapisy projektu KPM 2030 chcemy zmieniać przepisy na rzecz bardziej bezpiecznych i dostępnych przestrzeni publicznych priorytetyzujących ruch pieszy, rowerowy i transport publiczny.

Miasta pochłaniają ogromną ilość energii. Tymczasem mierzymy się z jej niedoborem i koniecznością przejścia na OZE. Czy miasta będą miały jakiś udział w transformacji energetycznej?

Zarówno Polityka Energetyczna Polski do 2040 r. (PEP 2040), jak i Krajowy plan na rzecz energii i klimatu wskazują na kluczową rolę, jaką mają do odegrania samorządy w procesie transformacji energetycznej. Przyjęta przez Radę Ministrów PEP 2040 określa działania nakierowane na poprawę jakości powietrza w miastach, w tym m.in.: rozwój ciepłownictwa systemowego, niskoemisyjny kierunek transformacji źródeł indywidualnych czy rozwój transportu niskoemisyjnego.

Transformacja energetyczna w miastach musi się opierać na zwiększeniu udziału energii produkowanej z odnawialnych źródeł energii (OZE) oraz zmniejszaniu zużycia energii. Redukcja pyłów i szkodliwych gazów to jedno z głównych zadań władz samorządowych, dlatego ich działania mające bezpośredni wpływ na transformację energetyczną potrzebują wsparcia rządowego – zarówno od strony finansowej, jak i doradczej oraz prawodawczej.

Polski Rząd uruchamia szereg instrumentów finansowych, w tym środki UE, których strumień od wielu lat zasila sektor energetyczny. 2,83 mld euro z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 przeznaczono na inwestycje związane z czystą i efektywną energią. Inwestycje planowane w ramach obszarów wsparcia w Programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FEnIKS) 2021-2027 będą nadal przyczyniały się do ograniczania zużycia energii i rozwoju odnawialnych źródeł energii. Jednym z kluczowych obszarów, na jaki będzie można uzyskać współfinansowanie ze środków FEnIKS, jest rozwój wykorzystania OZE, w tym wytwarzanie biopaliw i wodoru, ale także magazynowanie energii.

Rozwój energetyki na rzecz ochrony środowiska to nie tylko produkcja „zielonej” energii, ale też oszczędność w konsumpcji energii określana jako efektywność energetyczna. Fundusze UE bardzo aktywnie uczestniczą i nadal będą uczestniczyć w rozwiązywaniu problemu systemowej/miejskiej podaży ciepła i chłodu oraz ograniczeniu energochłonności budownictwa i procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach.

Finansowaniem zostaną objęte również inwestycje z zakresu bezpieczeństwa energetycznego rozumianego jako dywersyfikacja źródeł dostaw energii, unowocześnienia i zagęszczenia infrastruktury energetycznej oraz rozszerzania możliwości odbioru energii wytworzonej w OZE. Tylko na rzecz działań przyczyniających się do transformacji energetycznej w FEnIKS planuje się przeznaczyć alokację w wysokości ok. 6 mld euro. Kwota ta może jeszcze się zmienić w wyniku negocjacji z KE.

Coraz wyraźniejsza jest potrzeba adaptacji do zmian klimatu. Miasta mierzą się z deficytem terenów zielonych, suszą hydrologiczną i zanieczyszczeniem powietrza. Jakie zmiany będą wprowadzane?

Jednym z najistotniejszych wyzwań KPM 2030 jest adaptacja do zmian klimatu oraz poprawa jakości środowiska przyrodniczego w miastach. Kluczowe jest upowszechnianie mechanizmów zwiększania naturalnej retencji i powierzchni biologicznie czynnej m.in. poprzez przeciwdziałanie zasklepieniu powierzchni w miastach materiałami nieprzepuszczalnymi. Do poprawy jakości powietrza przyczynią się inwestycje zmniejszające energochłonność budynków mieszkalnych czy niwelujące główne źródła niskiej emisji w transporcie. Ponadto w ramach Krajowego Planu Odbudowy realizowane będą inwestycje w zieloną transformację miast. Głównym celem jest wsparcie zielonej transformacji poprzez zapewnienie środków na finansowanie określonych typów inwestycji wpływających na „zazielenienie” terenów miejskich, poprawę jakości powietrza, bardziej efektywne wykorzystanie zasobów, zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń czy przeciwdziałanie utracie różnorodności biologicznej.

Rozmawiał Jerzy Gontarz

Zielony i przyjazny

transport miejski

Zagadnienie zrównoważonej mobilności miejskiej stało się jednym z najważniejszych kierunków rozwoju miast. Chodzi o zmianę zachowań komunikacyjnych mieszkańców, polegającą na zmniejszeniu popytu na podróże realizowane transportem indywidualnym na rzecz zwiększenia udziału środków transportu publicznego oraz niezmotoryzowanego (rowerami, pieszo).

Nowa koncepcja kładzie szczególny nacisk na angażowanie mieszkańców, ścisłą koordynację polityk (transport, planowanie przestrzenne, środowisko, rozwój gospodarczy, polityka socjalna, zdrowie, bezpieczeństwo itd.) pomiędzy różnymi poziomami władz i zarządów oraz sąsiadującymi gminami. Brzmi to sensownie, zwłaszcza w kontekście obecnego kryzysu energetycznego i zmian klimatycznych. Aby sprawnie zaplanować ten proces, a następnie go realizować i nim zarządzać, niezbędne jest wypracowanie planów zrównoważonej mobilności miejskiej (z ang. *Sustainable Urban Mobility Plan* – SUMP). Taki plan diagnozuje aktualne potrzeby związane z motywacjami podróży oraz wyborem środka transportu, wyznacza priorytety i cele realizacji, a także zawiera harmonogram realizacji zaplanowanych działań.

SUMP zasadniczo zmienia sposób myślenia o przemieszczaniu się w miastach. Nie powinni się tym zajmować, tak jak dotychczas, głównie specjaliści od dróg i transportu. – Wiemy już, że rozbudowa dróg to więcej ruchu drogowego, więcej emisji, a w kontekście polityki klimatycznej jest to działanie przeciwno skuteczne. Tym bardziej, że ludzie wcale tego nie chcą. Mieszkańcy chcą miast zielonych, odbetonowanych, bez smogu, chcą przeciwdziałać zmianom klimatycznym, żeby zostawić lepszą planetę dla przyszłych pokoleń. SUMP powinien być przygotowywany interdyscyplinarnie i zawierać konkretne działania i wskazywać źródła finansowania – podkreśla dr Michał Wolański ze Szkoły Głównej Handlowej.

Pracy dużo – czasu mało

Czasu na wypracowanie dokumentów nie zostało wiele, a proces ich tworzenia trwa długo i wymaga wsparcia eksperckiego. W grudniu 2021 r. Komisja Europejska ogłosiła dokument „Nowe Unijne Ramy Mobilności Miejskiej”. Celem jest przejście na bezpieczną, dostępną, sprzyjającą włączeniu społecznemu, inteligentną, odporną i bezemisyjną mobilność miejską. Do końca 2025 r. wszystkie europejskie miasta powyżej 100 tys. mieszkańców będą musiały takie plany przyjąć. Wymóg znalazł się także w projekcie Umowy Partnerstwa. To najważniejszy dokument, w którym Polska i UE umawiają się, w co

Cechy dobrego SUMP

Dobry plan odpowiada na dobrze zdiagnozowane lokalne problemy. Powinien być wypracowany z udziałem interesariuszy, w oparciu o odpowiednie badania, realny do wdrożenia i być dobrze wypromowany. Najlepiej, by dokument miał formę operacyjno-strategiczną, w której działania zostaną zaplanowane na przynajmniej najbliższe 3 lata, a kierunki na co najmniej 10 lat. Dobry SUMP to nie tylko diagnoza, ale przede wszystkim wybór odpowiednich środków realizacji, wpisujących się w długoterminową wizję rozwoju miasta. Dlatego m.in. zaleca się przyjęcie planu mobilności uchwałą Rady Miasta oraz wcześniejsze zaangażowanie radnych w proces jego przygotowania. To zapewnia mandat legitymizujący do realizacji działań zapisanych w dokumencie. W czasie prac niezbędne jest zaangażowanie mieszkańców, którzy powinni się z planem utożsamiać, widzieć w nim pomysł na poprawę sytuacji w mieście i aktywnie brać udział we wdrażaniu rozwiązań – nie tylko w trakcie konsultacji społecznych, ale też warsztatów realizowanych na etapach planowania i projektowania rozwiązań oraz podczas realizacji zadań SUMP.

Źródło: materiały szkoleniowe projektu „Wsparcie zrównoważonej mobilności miejskiej”, <https://planymobilnosci.pl/>

zostaną zainwestowane fundusze unijne z polityki spójności. Zapisano w nim, że miasta wojewódzkie muszą posiadać SUMP-y, aby mogły uzyskać wsparcie z programów krajowych współfinansowanych z funduszy europejskich.

W Polsce przygotowania rozpoczęły się już w 2018 r. za sprawą programu pilotażowego zorganizowanego w ramach przygotowania do kolejnej perspektywy finansowej przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej we współpracy z Ministerstwem Infrastruktury, Komisją Europejską, Inicjatywą Jaspers oraz Centrum Unijnych Projektów Transportowych. Celem pilotażu było zachęcenie władz lokalnych do kompleksowych działań związanych z kształtowaniem mobilności miejskiej, transfer wiedzy i dobrych praktyk do

jednostek samorządu terytorialnego i – co najważniejsze – wsparcie miast i obszarów funkcjonalnych w przygotowaniu planów zrównoważonej mobilności miejskiej. Do udziału w pilotażu zgłosiło się 38 miast i obszarów funkcjonalnych, w tym Gmina Miasto Rzeszów i Gmina Miasto Sanok. W obu miastach już działają nowoczesne rozwiązania w obszarze mobilności miejskiej.

Rzeszów na dobrej drodze

W Rzeszowie zrealizowano projekt „Budowa systemu integrującego transport publiczny miasta Rzeszowa i okolic”, dofinansowany z Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej o wartości przeszło 333 mln zł, dzięki czemu wdrożono Rzeszowski Inteligentny System Transportowy. – W ciągu ostatnich 10 lat wiele zrobiliśmy w zakresie mobilności w naszym mieście. W 2021 r. przyjęliśmy „Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na lata 2021-2030 z elementami strategii rozwoju elektromobilności”, który odnosi się do wszystkich obszarów, które występują w SUMP-ie. Zdajemy sobie sprawę, że wymaga on poprawy, większej partycypacji społecznej niż do tej

pory i ściślejszej współpracy gmin tworzących Rzeszowski Obszar Funkcjonalny – podkreśla Paweł Potyrański, dyrektor Wydziału Pozyskiwania Funduszy w Urzędzie Miasta Rzeszowa, koordynator prac nad „Planem zrównoważonej mobilności miejskiej dla Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego”.

Rzeszowski ZIT w formule stowarzyszenia tworzy 15 gmin. Dzięki udziałowi w pilotażu wszyscy partnerzy poznali założenia dobrego SUMP-u, przekonali się, dlaczego warto go tworzyć i przede wszystkim, co trzeba najpierw przygotować, żeby zacząć opracowywanie dokumentu. – Na warsztatach stopniowo zażegnaliśmy wcześniejsze różnice i widzę już tego pierwsze efekty. Zdajemy sobie sprawę, że nie ma to być dokument, który zaraz po jego opracowaniu odłożymy na półkę – dodaje Paweł Potyrański.

W trakcie warsztatów zostały wskazane najważniejsze tematy problemowe w czterech metaobszarach. Pozwoliło to na sprofilowanie wyników warsztatów pod konkretne potrzeby obszaru funkcjonalnego Rzeszowa oraz rozwiało wątpliwości w zakresie kierunków, jakie należy obrać podczas sporządzenia dokumentu SUMP. Głównym osiągnięciem było wskazanie działań priorytetowych, w szczególności konieczność budowy programu aktywnego zarządzania obszarem funkcjonalnym.

Ponadto uczestnicy warsztatów zauważyli, że transport to nie tylko budowa dróg i wspólna komunikacja publiczna (autobusowa), lecz również współpraca w zakresie organizacji transportu (np. stworzenie systemowych rozwiązań w zakresie koordynacji przewoźników oraz połączeń uwzględniających potrzeby mieszkańców).

Jednocześnie udało się zbudować w Rzeszowie kompetentny zespół, który podchodzi do tego zadania z pasją, oraz określić poziom jego uprawnień. – W trakcie projektu zdobyliśmy dużą wiedzę, analizując przykłady innych miast, i teraz wiemy, że zrównoważona mobilność jest drogą, którą warto podążać, gdyż ma na celu potrzeby mieszkańców i przyczynia się do ochrony klimatu – dodaje dyrektor Potyrański. To ułatwiło podjęcie decyzji o opracowaniu SUMP-u siłami zespołu przy wsparciu eksperckim.

Sanok w awangardzie OZE

Zeroemisyjne i niskoemisyjne autobusy to już stały element krajobrazu komunikacyjnego Podkarpacia. Sanok poszedł jednak o krok dalej – obok zakupu taboru zdecydował się na budowę nowoczesnego dworca multimodalnego. To najlepszy symbol zmian, jakie zaszły w komunikacji publicznej w województwie w ostatnich latach. Budynek jest energooszczędny, ogrzewany systemem łączącym gazowe pompy ciepłe z modułami fotowoltaicznymi, które wypełniają zadanie wiat autobusowych. Inwestycja ta jest kluczowym elementem budowy spójnego, efektywnego i bezpiecznego systemu przewozów pasażerskich w Sanoku i Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Sanok-Lesko.

Miasto planuje realizację kolejnych projektów na rzecz zrównoważonej mobilności miejskiej. Obecnie z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej negocjuje warunki dofinansowania zakupu autobusów elektrycznych wraz z niezbędną infrastrukturą ładowania. Projekt przewiduje zakup dwóch pojazdów dostosowa-

nych do przewozu osób niepełnosprawnych i zakup oraz montaż dwóch punktów ładowania.

Sanok jest też pierwszym polskim miastem, w którym kursuje autobus zasilany wodorem. Instalacja została zamontowana do pojazdu Autosan produkowanego w miejscowej fabryce autobusów. Tomasz Matuszewski, burmistrz Sanoka, wiąże z wodorem duże perspektywy dla miasta. Inicjatywa jest ściśle powiązana z zainicjowanymi przez rząd w maju 2021 r. pracami nad powstaniem Podkarpackiej Doliny Wodorowej. W tym samym roku Rada Miasta podjęła uchwałę w sprawie utworzenia Klastra Energii Sanocka Dolina Wodorowa. W grudniu ubiegłego roku Sanok podpisał z wyspecjalizowanymi firmami porozumienie o realizacji projektu wodorowego na terenie miasta. Zakłada on wdrożenie systemu produkcji i dostarczenia zielonego wodoru na potrzeby miasta. Ponadto zaplanowano możliwość przekierowywania powstałej przy produkcji wodoru energii cieplnej do sieci ciepłowniczej Sanoka. – Naszym celem jest zielony, innowacyjny Sanok. Wodór produkowany na miejscu stanie się lokalnym tanim paliwem. Przejęcie ciepła uwalnianego podczas jego produkcji korzystnie wpłynie na cenę energii cieplnej w mieście. Nowa technologia wymagać będzie specjalistów. Chcemy ich kształcić na miejscu w Sanoku – mówi burmistrz Tomasz Matuszewski.

Andrzej Szoszkiewicz

Wańkowa –

miejsce aktywnego wypoczynku

Od kilku lat na terenie gminy Olszanica więcej jest możliwości aktywnego spędzenia wolnego czasu. To właśnie tu swoją siedzibę mają Bieszczadzkie Drezyny Rowerowe czy ratująca od zapomnienia ginące zawody Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła. Samorząd nie tylko stara się stworzyć przyjazny klimat do inwestowania, ale i sam aktywnie przyczynia się do poszerzenia oferty turystycznej. W tym roku przy wsparciu funduszy unijnych powstała największa w województwie stacja narciarska z restauracją i niezbędnym zapleczem oraz hotelem.

W projekcie „Bieszczad-ski – rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju gminy Olszanica” ożywienie turystyczne tego terenu nie stanowi celu samego w sobie. Gmina przygotowała szeroki program rewitalizacji, w którym turystyka jest drogą do celu. Dużo ważniejsze jest stworzenie mieszkańcom szans na pracę, rozwój i godziwe życie.

A wszystko zaczęło się od wizjonerskiego pomysłu, by w Wańkowej, w miejscu, gdzie zima gości najdłużej, zbudować stację narciarską. – To ekspresowa inwestycja. Łopatę wbiliśmy w kwietniu 2021 r., a 8 stycznia 2022 r. uruchomiliśmy kolej linową z czterosobowymi kanapami – mówi Krzysztof Zapała, wójt gminy Olszanica. Trasa zjazdowa liczy 1200 m długości. Oprócz tego są dwa przenośniki narciarskie (taśmociągi) po 190 m i wyciąg orczykowy o długości 400 m. W przedszkolu narciarskim zamontowano dla dzieci 40-metrowy przenośnik. Na najmłodszych czekają również wyciągi chodnikowe.

Szeroki stok, wyciąg z bezpiecznym startem (narciarze stają na taśmie) już wzbudziły spore zainteresowanie narciarzy. Dobrze się tu czują zarówno ci, którzy rozpoczynają przygodę z tym sportem, jak i bardziej doświadczeni. – Nasza stacja dyspo-

Beneficjent: Przedsiębiorstwo Rozwoju Infrastruktury Gminy Olszanica PRI Sp. z o.o.
Projekt: **Bieszczad-ski – rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica**
Działanie: 6.3 *Rewitalizacja przestrzeni regionalnej*
Wartość projektu: ok. 16,4 mln zł
Dofinansowanie z UE: ok. 10 mln zł

nuje najnowocześniejszym systemem naśnieżania oraz najmocniejszym obecnie na świecie ratnikiem – dodaje Aleksandra Stelmach-Klajne, prezes Przedsiębiorstwa Rozwoju Infrastruktury Gminy Olszanica, które zrealizowało projekt. Pierwszy sezon władze gminy zaliczyły do udanych, sprzedano bowiem prawie 35 tys. karnetów, choć nie wszystko było gotowe jednocześnie. Najpierw ruszyła kolej linowa, nieco później taśmociągi dowożące narciarzy do wyciągu orczykowego. Na końcu oddano do użytku całe zaplecze. To budynek, w którym mieści się wypożyczalnia nart, szkoła narciarska i restauracja z dwoma wspaniałymi tarasami, na których słońce grzeje mocniej niż w innych miejscach.

Nowe zadania

W pobliżu wyciągu jest stara szkoła w Wańkowej, którą dzięki projektowi przerobiono na BIESZCZAD.ski Hotel na około 50 miejsc. Pierwsi goście będą mogli skorzystać z oferty już w te wakacje. Hotel z otoczeniem to nie tylko doskonała baza noclegowo-gastronomiczna. Ma też służyć mieszkańcom Wańkowej. Organizowane mogą tu być ogólnodostępne imprezy integracyjne czy rodzinne imprezy okolicznościowe. A to wiąże się z powstaniem kolejnych kilkunastu miejsc pracy.

Tuż obok hotelu znajduje się dawna świetlica przyszkolna. Zdegradowany budynek wyremontowano i przeznaczono na siedzibę oraz zaplecze Centrum Integracji Społecznej. (CIS powstał wcześniej dzięki projektowi „Nowe szanse – lepsza przyszłość” w ramach działania 8.1 *Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym* RPO WP na lata 2014-2020).

Uczestnicy CIS-u podczas warsztatów (gastronomicznego, krawieckiego, technicznego) odbywają zajęcia i praktyki na konkretnych stanowiskach pracy w hotelu, Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu BIESZCZAD.ski, a także w Przedsiębiorstwie Rozwoju Infrastruktury Gminy Olszanica „PRI” Sp. z o.o. Przykładowo warsztat szwalniczy zaopatruje powstałe

obiekty oraz firmy w bieliznę pościelową, obrusy, serwety, firany i zasłony. Uczestnicy szyją też kamizelki identyfikacyjne do szkółki nauki jazdy na nartach/deskach, odzież roboczą dla pracowników wyciągu i wielofunkcyjnego obiektu zaplecza, a dla klientów wyciągu przygotowują m.in. ozdobne ochraniacze na kaski, opaski na głowę, polary.

Na funkcjonowaniu obu tych ośrodków opiera się sens procesu rewitalizacji. – Infrastruktura związana ze stacją narciarską ma być narzędziem do realizacji celu, którym jest reintegracja społeczna i zawodowa oraz efektywna aktywizacja osób pozbawionych pracy, perspektyw i nadziei. Żyjemy w Bieszczadach, tutaj nie ma szans na jakikolwiek średni czy duży przemysł – podkreśla wójt Zapala. Dlatego głównym celem projektu było powstanie jak największej liczby miejsc pracy. I efekty już widać. – Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu BIESZCZAD.ski zatrudniło 20 osób. Drugie tyle miejsc pracy oferowały w sezonie firmy, które obsługiwały wyciąg czy zapewniały zabezpieczenie medyczne. Pracę znaleźli przede wszystkim mieszkańcy gminy – podkreśla Aleksandra Stelmach-Klajne.

Katarzyna Marczyszyn-Michałek, właścicielka ośrodka Bieszczadzkie Anioły w Paszowej, potwierdza pozytywny wpływ wybudowanej stacji. – Wcześniej sezon zimowy był martwy. Czasem trafił się ktoś, kto chciał uciec z dużego miasta, a teraz sporo osób pyta, jak daleko jest do wyciągu – opowiada właścicielka ośrodka. Tej zimy jej domki były zajęte,

zyskali też miejscowi. – Dzieci mogą bezpłatnie uczyć się jazdy na nartach, a my jako rodzice mamy zniżki i popołudniami też możemy pojeździć – dodaje Katarzyna Marczyżyn-Michałek.

Wójt Krzysztof Zapała od początku planował całoroczne wykorzystanie tego terenu. Stąd pomysł na budowę wieży widokowej i leśnego mola. – Dzięki temu także osoby z niepełnosprawnościami będą mogły zobaczyć Bieszczady z góry – mówi wójt. Wcześniej jednak ma powstać najdłuższa w Polsce i jedna z najdłuższych w Europie tyrolka o długości ponad 1200 m. – Start będzie pod szczytem, a meta aż za drogą w najwyższym punkcie. Korzystający z tyrolki będą lecieć 28 m nad ziemią – tłumaczy Aleksandra Stelmach-Klajne.

Zabytkowa cerkiew w Wańkowej

– Inwestycje prowadzone w gminie w ostatnich latach sprawiły, że turystów ciągle przybywa. Ludzie, przyjeżdżając na urlop, chcą uczestniczyć w mszy niedzielnej. Inni z kolei chętnie zwiedzają „Szlak architektury drewnianej”, a zabytkowa cerkiew w Wańkowej jest na jego trasie – wyjaśnia proboszcz ks. Marek Kilar.

Parafia Wańkowa obejmuje gminy Olszanica i Ustrzyki Dolne, ma cztery kościoły, w tym trzy zabytkowe. – W sumie to sześć wiosek. Obszar wprawdzie spory, ale mieszkańców tylko nieco ponad 1100. Realnie jest ich jeszcze mniej. Wielu wyjechało stąd do pracy lub na studia – mówi proboszcz. Jak dodaje, społeczeństwo mocno się starzeje. Są wioski, gdzie średnia wieku to 60 lat. Ludność jest dość uboga, więc trudno zebrać pieniądze na utrzymanie świątyń. Dlatego tak cenna była pomoc Gminy przy remoncie zabytkowej drewnianej cerkwi w Wańkowej i jej zabezpieczenie przed de-

gradacją. – Kościółek jest na górze, poniżej powstał hotel przerobiony ze starej szkoły, nieopodal stok narciarski – opisuje topografię terenu ksiądz.

Drewnianą cerkiew z murowanym fundamentem przeniesiono do Wańkowej ze wsi Ropienka w 1985 r. Następnie ją zrekonstruowano i dostosowano do potrzeb kościoła rzymskokatolickiego pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej. W ramach projektu wymieniono stolarkę okienną i zabezpieczono cały fundament. Prace objęły też podwalinę od strony południowej, gdzie trzeba było wymienić gnijące belki. Poprawione zostały schody wejściowe oraz poręcze, które podniesiono do wysokości 110 cm.

Projekt zrealizowany przez gminę otrzymał nagrodę specjalną w kategorii „Rewitalizacja roku” w 22. edycji konkursu „Podkarpacka Nagroda Samorządowa”. Wójt Krzysztof Zapała odebrał wyróżnienie podczas tegorocznych obchodów Dnia Samorządu Terytorialnego 26 maja w Rzeszowie.

Barbara Kozłowska

Posłuchaj audycji radiowej z cyklu

„Fundusze Europejskie na Podkarpaciu”

Nowoczesne i bezpieczniejsze Jasło

Centrum Techniki, Kultury i Przedsiębiorczości, bezpieczna trasa rowerowa, ścieżki przyrodnicze i edukacyjne. Dzięki przemysłanej rewitalizacji Jasło zmieniło wygląd i oferuje mieszkańcom nowe możliwości rozwoju.

– Przebudowa przestrzeni i nieużytkowanych obiektów jest w procesie rewitalizacji bardzo ważna, ale kluczowe jest stworzenie mieszkańcom nowych możliwości. Dlatego najistotniejszym efektem projektu będzie powstanie Centrum Techniki, Kultury i Przedsiębiorczości, noszącego nazwę GENERATOR – w skrócie GEN. To miejsce, gdzie mieszkańcy będą mogli rozwijać swoje pasje, zainteresowania, uczyć się i spotykać – mówi Małgorzata Adamska-Chmiel, zastępca burmistrza Jasła.

Na potrzeby Centrum zaadaptowano budynek dawnej szkoły podstawowej o powierzchni prawie 2,5 tys. m². Ta najstarsza podstawówka w mieście stała pusta, ponieważ po reformie edukacji uczniowie zostali przeniesieni do budynku po dawnym gimnazjum, dysponującym salą sportową. Duch miejsca jednak zobowiązuje – była szkoła, będzie więc nadal edukacja. Chodzi jednak o nietypowe zajęcia realizowane w strefie podobnej w swym charakterze do nowoczesnego centrum nauki. Na dwóch piętrach w salach ekspozycyjnych są 62 interaktywne stanowiska, które mają ułatwiać poznawanie zagadnień związanych z fizyką, biologią i chemią. Jest tu m.in. model wieży wiertniczej, elektrowni wodnej czy reaktora jądrowego. W laboratoriach i pracowni wirtualnej rzeczywistości mają być prowadzone dodatkowe lekcje wypełnio-

Beneficjent: Miasto Jasło
Projekt: **Rewitalizacja Miasta Jasła w ramach RPO WP**

Działanie: 6.3 *Rewitalizacja przestrzeni regionalnej*

Wartość projektu: 17,4 mln zł

Dofinansowanie z UE: 9,4 mln zł

ne doświadczeniami. – Pracownie będą stanowić idealną przestrzeń do nieformalnych, innowacyjnych metod nauczania i promowania nauki. Mają zainteresować dzieci i młodzież naukami przyrodniczymi, matematycznymi i informatycznymi, co przełoży się na lepsze wyniki egzaminów na poziomie podstawowym i maturalnym – wyjaśnia Małgorzata Adamska-Chmiel.

Strefa ekspozycyjna ma uzupełniać prowadzone w Jasle działania edukacyjne, będąc równocześnie atrakcją turystyczną. – Nasze Centrum jest szyte na miarę, czyli dostosowane do potrzeb mieszkańców Jasła i powiatu jasielskiego. Budynek znajduje się w środku miasta, dlatego uczniowie kilku okolicznych szkół mają łatwy dostęp i będą mogli z niego korzystać samodzielnie lub wspólnie z nauczycielami – opowiada Małgorzata Adamska-Chmiel. Strefa edukacyjno-wystawiennicza nawiązuje do

związanych z Jasłem postaci trzech wybitnych uczonych. To Ignacy Łukasiewicz, wynalazca lampy naftowej, specjalista od ropy naftowej i technologii jej przetwarzania, wykorzystania energii i inżynierii wydobywczej. Drugi jest Hugo Steinhaus, wybitny naukowiec oraz specjalista w dziedzinie matematyki i nauk przyrodniczych, których był popularyzatorem. Trzecim z wielkich jest biolog Rudolf Weigl, wynalazca pierwszej w świecie skutecznej szczepionki przeciw tyfusowi plamistemu.

Strefa coworkingowa

Na parterze w jednym ze skrzydeł Centrum utworzono strefę coworkingową, czyli otwartą przestrzeń z 18 stanowiskami do pracy i salą konferencyjną z zapleczem kuchennym. Stworzono ją po to, by wspierać lokalną przedsiębiorczość i rozwijające się środowiska start-upowe. Będą z niej mogli korzystać przedsiębiorcy rozpoczynający przygodę z biznesem lub planujący uruchomienie własnej działalności. Strefa coworkingowa ma osobne wejście, dlatego może być czynna nawet wtedy, gdy reszta budynku jest zamknięta. Dużym atutem takiej lokalizacji jest znajdująca się piętro

wyżej mediateka/technoteka. Użytkownicy będą mieli bezpłatny dostęp do kompleksowo wyposażonych stanowisk komputerowych z internetem.

Pracownia Aktywności Społecznych

W Centrum znalazło się również miejsce dla nieformalnych grup mieszkańców, stowarzyszeń, fundacji i organizacji pozarządowych. Będą mogli tu otrzymać różnorodne wsparcie merytoryczne (np. księgowo) lub specjalistyczne, w zależności od profilu oferowanych przez siebie usług. – Nazwałabym to miejsce sercem całego Centrum. Ta przestrzeń ma służyć do organizacji spotkań mieszkańców i osób działających w organizacjach pozarządowych – wyjaśnia Małgorzata Adamska-Chmiel. Samorządowi zależy na tym, by spotykali się tu ludzie w różnym wieku, z różnym doświadczeniem, pomysłami czy pasjami. – Mamy ofertę dla mieszkańców, od przedszkolaków do słuchaczy uniwersytetu III wieku. Chodzi nam o to, by mieszkańcy chcieli się spotykać, a nie tylko wejść, rozejrzeć się i wyjść – podsumowuje wiceburmistrz.

Samorząd nie tylko wyremontował, przebudował i wyposażył Centrum, ale też z tzw. miękkich

projektów zyskał pieniądze na prowadzenie działalności – m.in. w ramach projektu „Jasło – moje miasto, mój dom” zyskał prawie 700 tys. zł na wsparcie organizacji pozarządowych. Centrum ma zostać otwarte na początku września br.

Ścieżką rowerową po wiedzę i zabawę

Celem rewitalizacji jest nie tylko aktywizacja społeczeństwa i adaptacja starych obiektów do nowych funkcji. To także szeroko rozumiana poprawa bezpieczeństwa. – W ramach projektu zrealizowane zostały postulaty Straży Miejskiej i mieszkańców. O dwie nowe kamery uzupełniony został istniejący wcześniej monitoring – mówi Małgorzata Adamska-Chmiel. Miasto zainwestowało też w poprawę bezpieczeństwa rowerzystów, budując dla nich nowe odcinki ścieżki. – Trasa rowerowa została tak pomyślana, żeby połączyć główne miejsca rekreacji, czyli basen, boisko, Podkarpackie Centrum Sportów Walki – dodaje pani wiceburmistrz. Poprowadzono ją m.in. na ulicy Czackiego, przebudowanej w ramach rewitalizacji. To ważny odcinek, ponieważ znajdują się przy nim dwie szkoły, a wielu uczniów dojeżdża rowerami. Następnie trasa prowadzi do parku miejskiego, w którym utworzono ścieżkę historyczną. Na siedmiu dwustronnych tablicach, ustawionych wzdłuż alejek parkowych, widnieją archiwalne fotografie pochodzące ze zbiorów Muzeum Regionalnego w Jasle. Ścieżka przedstawia-

jąca w skrócie historię miasta zawiera oznakowanie dla osób z niepełnosprawnością. Kupiono również audioprzewodniki, które wykorzystywane będą podczas spacerów. W parku miejskim wyremontowano zabytkową altanę „Glorietkę”, pochodzącą z końca XIX w. Dzięki renowacji odzyskała ona wygląd znany z archiwalnych zdjęć. Dalej trasa rowerowa prowadzi do Ogródka Jordanowskiego, także wzbogaconego o nowe atrakcje. Powstały tu trzy ścieżki edukacyjno-przyrodnicze. Poprowadzono je wzdłuż istniejących, utwardzonych alejek, a każda skierowana jest do innej wiekowej grupy odbiorców. Ich głównym zadaniem jest popularyzowanie wiedzy biologicznej. Przedstawiają gatunki, które próbują przetrwać w pobliżu człowieka, oraz te, które zrezygnowały z życia w naturalnych warun-

kach i na stałe towarzyszą osadom ludzkim. – Stały tu ciekawe urządzenia, takie jak tablice dźwiękowe. Wykonane zostały też tablice informacyjne o drzewach – mówi Małgorzata Adamska-Chmiel.

Projekt obejmował także modernizację okolic Centrum, czyli placu Żwirki i Wigury oraz sąsiednich ulic Bednarskiej i Czackiego. Dzięki temu rozbudowano parking, a nawierzchnia placu, przyległych ulic oraz dróg manewrowych pomiędzy miejscami postojowymi została przebudowana, obniżono też krawężnik. Nawierzchnię miejsc parkingowych wymieniono z asfaltowej na kostkę brukową.

Barbara Kozłowska

Skarby

jasielskiego muzeum

Muzeum Regionalne w Jaśle zgromadziło bogate zbiory związane z historią Pogórza. Większość z nich pochodzi z kolekcji podarowanych przez mieszkańców oraz artystów związanych z regionem. Za sprawą niewielkiej powierzchni wystawienniczej część tych skarbów „drzemała” przez lata ukryta w muzealnych magazynach. Dzięki rozbudowie sytuacja zdecydowanie się poprawiła.

Muzeum Regionalne w Jaśle powstało dzięki determinacji ludzi zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego regionu. Inicjatorami byli członkowie komitetu obchodów 600-lecia miasta, który z czasem przekształcił się w Stowarzyszenie Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego. Placówka rozpoczęła działalność jako Muzeum Regionalne PTTK w Jaśle, a w 1969 r. przyjęła nazwę Muzeum Regionalne w Jaśle.

Zaczątkiem kolekcji były zbiory o profilu etnograficzno-historycznym zgromadzone przez sekcję muzealną Stowarzyszenia Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego. Kolejną cenną darowizną była kolekcja zmarłego w 1980 r. lekarza – dr. Stanisława Kadyiego. W 1996 r. zbiory powiększyły się o ponad 200 obrazów i grafik autorstwa Ignacego Pinkasa. W kolejnych latach do muzeum trafiły archiwa PSL i Związku Inwalidów Wojennych. Placówkę wzbogaciły również kolekcja prac Stanisława Witowskiego z Jasła, fotografie i grafik komputerowych Stanisława Patera i bezcenna kolekcja ponad 1000 prac Jana Wodyńskiego, przekazana wraz ze zbiorem dokumentów i fotografii rodzinnych. Ostatecznie przez lata zbiory powiększyły się o ponad 30 tys. wpisów inwentarzowych.

Beneficjent: Muzeum Regionalne w Jaśle
Projekt: **Ukryte skarby Muzeum Regionalnego w Jaśle**
Działanie: 4.4 Kultura
Wartość projektu: ok. 4,7 mln zł
Dofinansowanie z UE: ok. 3 mln zł

– Możemy pochwalić się największą kolekcją etnograficzną dotyczącą terenu Pogórza spośród muzeów Polski południowo-wschodniej. Oczywiście nie możemy konkurować z sanockim skansenem. Mamy bardzo ciekawe zbiory dotyczące rzemiosła artystycznego i malarstwa. Ze względu na wielokulturowość – obrządek wschodni, judaika, kościół rzymski – mamy też interesującą kolekcję o tematyce sakralnej. Wydzielone są także zbiory z zakresu paleontologii i archeologii oraz numizmatyki – wyjaśnia Mariusz Świątek, dyrektor Muzeum.

Czas na rozbudowę

Projekt „Ukryte skarby Muzeum Regionalnego w Jaśle” zakładał rozbudowę i modernizację budynku pochodzącego z lat 70. XX w. Wymieniono m.in. wszystkie instalacje i zainstalowano inter-

net światłowodowy, niezbędny w nowoczesnej placówce muzealnej. Dobudowano trzykondygnacyjną część, w której na parterze zlokalizowano sanitariaty (wcześniej były w piwnicy), a na piętrach pomieszczenia biurowe, których zdecydowanie brakowało. – W dobudowanej części znalazło się jeszcze miejsce na szyb podnośnika dla osób z niepełnosprawnościami. To nie jest klasyczna winda, choć bardzo ją przypomina – wyjaśnia dyrektor.

Dzięki nadbudowie w południowej części obiektu na ostatniej kondygnacji nad pawilonem wystawowym powstała bardzo duża sala ekspozycyjna. – Mieliśmy tylko dwa poziomy przeznaczone na pokazywanie zbiorów. Z tego powodu większość eksponatów, niektóre wręcz unikalne w skali kraju, a nawet świata, przechowywaliśmy w magazynie. Zyskaliśmy 50% więcej powierzchni wystawienniczej, na czym nam ogromnie zależało. Teraz nasze „ukryte skarby” będą sukcesywnie eksponowane. Mamy plan, by ekspozycje były bardziej mobilne. Nie chcemy przez 20 lat prezentować tej samej wystawy stałej – tłumaczy dyrektor Świątek.

Zarówno w nowej sali, jak też w dwóch wcześniej istniejących, zmodernizowano oświetlenie, co pozwala doświetlić także pojedyncze ekspozyty. Kupiono też nowoczesne, specjalistyczne

gabloty, wykonane z bezpiecznego szkła z pełną przejrzystością.

– To wszystko sprawia, że lepiej nam się pracuje. Możemy też zaoferować dużo lepsze warunki zwiedzającym i korzystającym z organizowanych przez nas warsztatów czy lekcji muzealnych – podkreśla dyrektor. Pierwsza wystawa po remoncie została udostępniona w maju, a jesienią planowana jest uroczystość ponownego otwarcia placówki po rozbudowie.

Plany i marzenia

Wykonane prace sprawiły, że można nareszcie zrealizować wcześniejsze marzenia. Dyrektor Świątek dąży do tego, by największa nowa sala wystawiennicza nosiła imię Jana Wodyńskiego, malarza pochodzącego z Jasła. – Rodzina, przekazując gigantyczny zbiór jego prac, liczyła na upamiętnienie artysty. Na razie w mieście jest tylko tablica w miejscu, gdzie się urodził. Jan Wodyński był profesorem, uczył młodych artystów. Chcemy, by ta sala nawiązywała do jego działalności, dlatego współcześni młodzi artyści będą wystawiać tu swoje prace – tłumaczy Mariusz Świątek.

Druga ważna kwestia to spuścizna doktora Kadyiego. – Teraz jest doskonała okazja do zmiany statutu i nadania muzeum imienia człowieka, który kiedyś przeznaczył swój dom i ogród na jego powstanie – wyjaśnia dyrektor. Jak podkreśla, jest to odpowiedni moment także dlatego, że odchodzi pokolenie, które osobiście znało doktora. Wielu młodych jaślan wie o nim z lekcji historii lub dzięki wizycie w placówce. W muzeum jedno z pomieszczeń poświęcone jest kolekcji dr. Kadyiego. Po remoncie umieszczono tam dodatkowo część zgromadzonych przez doktora kolekcji numizmatycznej i paleontologicznej.

Ważnym efektem projektu jest możliwość korzystania w dużo szerszym zakresie z multime-

diów. – Mając ponad 1000 prac Jana Wodyńskiego, kilkaset prac Ignacego Pinkasa, nie jesteśmy w stanie ich wszystkich wyeksponować. Będziemy prezentować po kilka prac, aby można było je podziwiać w oryginale. Pozostałe zostaną umieszczone w przestrzeni wirtualnej, znaczną część zbiorów mamy już zdigitalizowaną. Podobny los czeka numizmaty i eksponaty paleontologiczne. Mamy też niemal 160 starodruków. Tych nawet ze względu na warunki wystawiennicze nie możemy stale prezentować – dodaje dyrektor.

Warto podkreślić, że muzeum zyskało salę z miejscem na wystawę poświęconą historii Jasła. W planach jest także stworzenie przestrzeni, która by pokazywała jasielskie winiarstwo, zwłaszcza to, co winu towarzyszy. – Przedmioty służące do konsumpcji wina, jak np. kieliszki, korkociągi, czasem są dziełami artystycznymi wysokiej klasy. Poza tym motyw winorośli jest bardzo popularny w sztuce, np. w malarstwie, na świecznikach i wielu innych przedmiotach. Muzeum od lat gromadzi zbiory o tej tematyce. Czas je pokazać – podsumowuje dyrektor.

Barbara Kozłowska

Posłuchaj audycji radiowej z cyklu

„Fundusze Europejskie na Podkarpaciu”

Jezioro

możliwości

Sztuczny zbiornik wodny w Tarnobrzegu staje się jednym z najbardziej atrakcyjnych miejsc do wypoczynku na Podkarpaciu. Przyjeżdżają tu nawet mieszkańcy spoza regionu. Czysta woda, piaszczysta plaża, ścieżki spacerowe i rowerowe sprawiają, że miejsce spełnia wymagania nawet najbardziej wymagających gości.

Jeziro Tarnobrzesckie pod wieloma względami różni się od innych zbiorników wodnych w Polsce. Powstało poprzez zalanie wodą z pobliskiej Wisły wyrobiska górniczego po odkrywkowej kopalni siarki w Tarnobrzegu. Ma 455 ha powierzchni lustra wody, 42 m głębokości (to czwarty najgłębszy sztuczny zbiornik w Polsce) i doskonałe warunki do żeglarstwa, windsurfingu, nurkowania, łowienia ryb oraz wszelkich innych aktywności wodnych. Wypełnia go krystalicznie czysta woda o dużej przejrzystości. Światło słoneczne dociera do najgłębszych miejsc, dzięki czemu nurkowie nie muszą używać latarek. Wokół zbiornika ciągnie się najdłuższa w południowej Polsce piaszczysta plaża o długości 3,2 km.

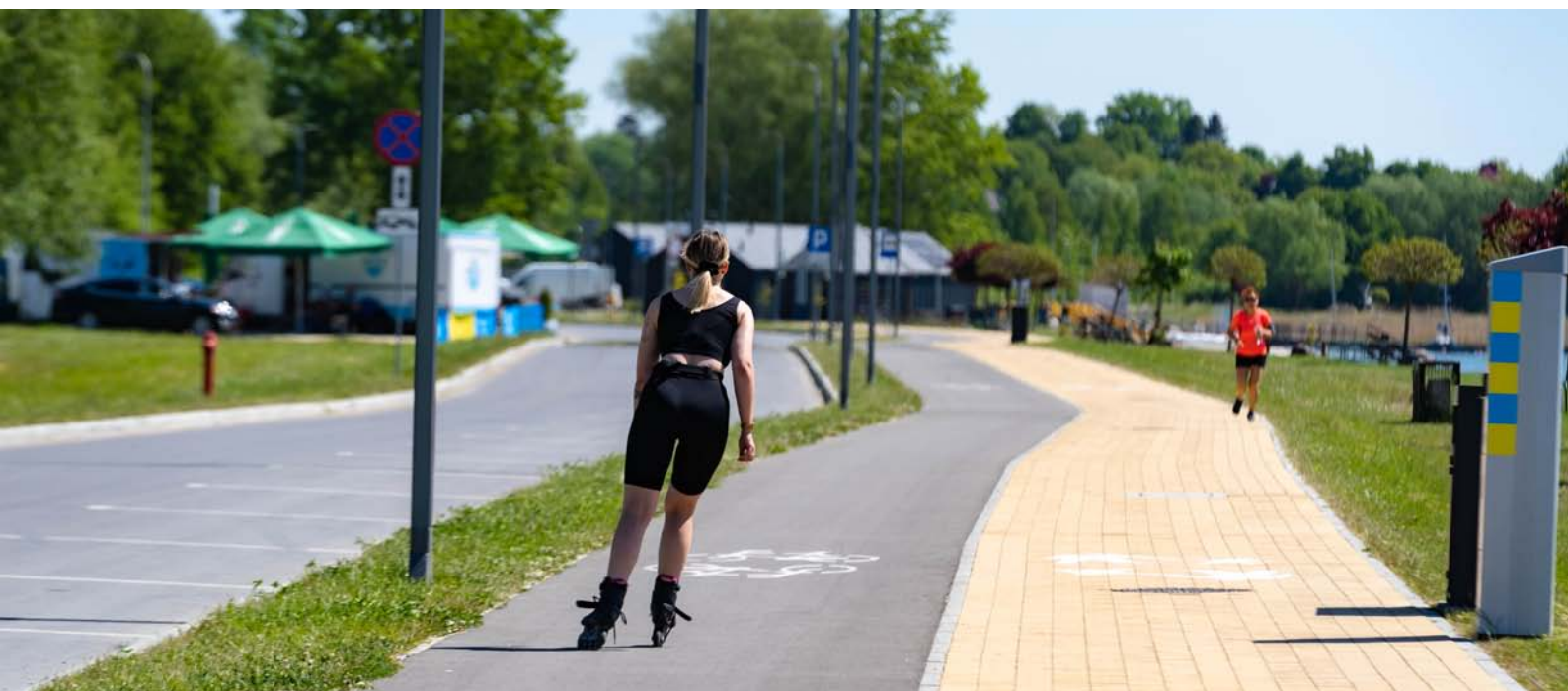
W 2012 r. dawne wyrobisko posiarkowe zostało przekazane Gminie Tarnobrzeg. Pomimo że rekreacja rozwija się w tym miejscu od ponad 12 lat, dopiero dzięki projektowi partnerskiemu „Rewitalizacja zdegradowanych obszarów gmin Tarnobrzega, Nowej Dęby, Baranowa Sandomierskiego i Gorzyc” oraz dwóm synergicznym przedsięwzięciom stworzone zostały warunki do wypoczynku na najwyższym poziomie. Włodarzy czterech gmin wchodzących w skład Tarnobrzesckiego Obszaru Funkcjonalnego zjednoczył nadrzędny cel – zagospodarowanie zdegradowanych, przemysłowych przestrzeni publicznych na cele społeczne oraz gospodarcze. Każda z gmin w ramach projektu partnerskiego wybrała inny zakres prac w zależ-

Beneficjent: Miasto Tarnobrzeg
Projekt: **Rewitalizacja zdegradowanych obszarów gmin Tarnobrzega, Nowej Dęby, Baranowa Sandomierskiego i Gorzyc**
Działanie: 6.3 *Rewitalizacja przestrzeni regionalnej*
Wartość projektu: ok. 19,2 mln zł
Dofinansowanie z UE: ok. 8,9 mln zł

ności od lokalnych potrzeb. Tarnobrzeg postawił na zagospodarowanie terenów wokół Jeziora Tarnobrzesckiego. Nowa Dęba przebudowała wielorodzinny budynek mieszkalny z przeznaczeniem na cele społeczne i gospodarcze, wraz z funkcjonalnym i estetycznym urządzeniem otoczenia. Baranów Sandomierski zajął się przebudową infrastruktury hali sportowej w Skopaniu, a w Gorzycach zagospodarowano zdegradowaną przestrzeń publiczną na park miejski.

Pęta w koronie

Gmina Tarnobrzeg w ramach projektu partnerskiego zadbała o tereny wokół jeziora. Powstały cztery punkty gastronomiczne, trzy altany grillowe, trzy place zabaw, park linowy, boisko do siatkówki plażowej i budynek z pomieszczeniami przeznac-

czonymi dla policji, pomocy medycznej, pokój rodzinny oraz sanitariaty. Wybudowano również dwie strefy parkingowe na 329 miejsc postojowych. – Zapewniliśmy mieszkańcom i gościom wszystko, co potrzebne, aby mogli bezpiecznie dojechać i miło spędzić cały dzień nad jeziorem – mówi Dariusz Bożek, prezydent Tarnobrzega. Gmina pozyskała również środki z działania 5.1 *Infrastruktura drogowa* RPO WP na projekt „Budowa drogi dojazdowej do terenów inwestycyjnych miasta Tarnobrzega”. W 2021 r. wybudowano 4,6 km dwupasmowej drogi dojazdowej do jeziora w ciągu ulic Żeglarskiej i Plażowej oraz rondo. – Pamiętamy także o rowerzystach i pieszych, dlatego dla nich został wykonany odrębny pas rowerowy, a chodniki oddzielono pasem zieleni. Teraz można bezpiecznie przyjechać rowerem z centrum miasta nad jezioro. Cieszę się, że bardzo dużo osób korzysta z tej możliwości – podkreśla Dariusz Bożek.

Kontynuacją dwóch zakończonych latem 2021 r. inwestycji nad zbiornikiem jest przedsięwzięcie „Budowa parkingów przy Jeziorze Tarnobrzeskim wraz z infrastrukturą towarzyszącą w ramach projektu rewitalizacja zdegradowanych obszarów przemysłowych Miasta Tarnobrzega poprzez zagospodarowanie terenów wokół Jeziora Tarnobrzeskiego”. Koszt to przeszło 16,5 mln zł, z czego 13,6 mln

pochodzi z dotacji z budżetu państwa. Prace mają się zakończyć wiosną 2023 r. Inwestycja zakłada powstanie 1553 miejsc parkingowych z systemem monitoringu, toaletami publicznymi i elementami małej infrastruktury.

Łączna wartość projektów infrastrukturalnych nad Jeziorem Tarnobrzeskim wynosi prawie 42 mln zł.

Komponent społeczny

Równoległe z projektami infrastrukturalnymi Powiatowy Urząd Pracy w Tarnobrzegu podjął ścisłą współpracę z jednostkami samorządowymi należącymi do MOF Tarnobrzeg w celu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w obiektach będących rezultatem projektów inwestycyjnych. – Projekt realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy daje szansę na aktywizację zawodową 39 osób bezrobotnych w ramach trzech ścieżek, których wybór uzależniony jest od indywidualnych planów działania, opracowanych przez doradcę zawodowego wspólnie z osobą bezrobotną – wyjaśnia Dariusz Bożek.

Od 2021 r. Tarnobrzaska Agencja Rozwoju Regionalnego realizuje projekt „Wsparcie przedsiębiorczości na terenie MOF Tarnobrzeg” w ramach działania 7.3 *Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości*.

Grupą docelową są osoby bezrobotne, bierne zawodowo, w tym znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (tj. kobiety, osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne i niskokwalifikowane) w wieku 30 lat i więcej. Dotychczas 50 uczestnikom projektu udzielono dotacji wraz ze wsparciem pomostowym. – Liczymy na to, że osoby uczestniczące w projekcie zwiększą swą aktywność zawodową, a tym samym szansę na zatrudnienie. Zależy nam na tym, żeby po przebyciu szkoleń i staży podjęły one pracę przy utrzymaniu zrewitalizowanego terenu czy w punktach gastronomicznych. Mamy nadzieję, że część z nich uruchomi własną działalność gospodarczą. Jezioro Tarnobrzeskie, a także zrewitalizowane tereny w Baranowie Sandomierskim, Gorzycach i Nowej Dębie mają duży potencjał i oferują perspektywy rozwoju zawodowego – mówi Dariusz Bożek.

Łączna wartość projektów społecznych wynosi ponad 3,7 mln zł.

Na tym nie koniec

Gmina wiąże z tym miejscem kolejne marzenia, które zamierza przekuć w projekty. Pod złożem siarki występują lecznicze wody siarczkowe. W innych miejscowościach, takich jak np. Busko-Zdrój, są one z powodzeniem wykorzystywane w leczeniu chorób narządów ruchu czy skóry. Wyniki badań ekspertów

Pod Tarnobrzegiem od 1964 r. wydobywano rudę siarkową metodą odkrywkową. Przez ten czas Kopalnia Siarki „Machów”, jeden z największych tego typu zakładów na świecie, wydobyla ponad 11 mln ton surowca. Po zaniechaniu eksploatacji złoża w 1992 r., w ramach prowadzonych prac rekultywacyjnych powstał zbiornik wodny wraz z wybudowanym układem budowli hydrotechnicznych, służącym do napełnienia jeziora wodą z Wisły i okresowej wymiany wody. Samo napełnianie go wodą trwało ponad 4 lata.

z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, przeprowadzone w 2021 r., potwierdziły stałość składu chemicznego wód siarczkowych z otworu O-22 znajdującego się w rejonie Jeziora Tarnobrzeskiego. Mogą więc być wykorzystywane do celów leczniczych. W 2022 r. miasto rozpoczęło procedurę związaną z wydobywaniem wód siarczkowych. – Jeśli udałoby się ich eksploatacja, można będzie pomyśleć o ofercie leczniczej w Tarnobrzegu. Planujemy też rozszerzyć możliwości rozwoju sportów wodnych m.in. poprzez budowę profesjonalnej bazy kajakowej i żeglarskiej. Prężnie działają kluby kajakowe, więc chętnych do uprawiania tego sportu nie zabraknie – podsumowuje prezydent Dariusz Bożek.

Andrzej Szoszkiewicz

Dokąd po informacje

SIĘĆ PUNKTÓW INFORMACYJNYCH FUNDUSZY EUROPEJSKICH

ul. Kościuszki 7
39-300 **MIELEC**
tel.: 798 771 414, 798 771 650
godziny pracy:
pon. 7:30-18:00
wt. - pt. 7:30-15:30
e-mail: zapytaj@podkarpackie.pl

ul. Sienkiewicza 86
39-400 **TARNOBRZEG**
tel.: 798 771 220, 798 771 194
godziny pracy:
pon. 7:30-18:00
wt. - pt. 7:30-15:30
e-mail: zapytaj@podkarpackie.pl

GŁÓWNY PUNKT INFORMACYJNY FUNDUSZY EUROPEJSKICH

al. Ł. Ciepłińskiego 4 · 35-010 **RZESZÓW**
godziny pracy: pon. 7:30-18:00, wt. - pt. 7:30-15:30
tel.: 17 747 64 15, 17 747 64 82
e-mail: zapytaj@podkarpackie.pl

ul. Staszica 20
38-400 **KROSNO**
tel.: 798 771 192, 798 771 620
godziny pracy:
pon. 7:30-18:00
wt. - pt. 7:30-15:30
e-mail: zapytaj@podkarpackie.pl

Rynek 18
38-500 **SANOK**
tel.: 798 771 215, 798 771 640
godziny pracy:
pon. 7:30-18:00
wt. - pt. 7:30-15:30
e-mail: zapytaj@podkarpackie.pl

ul. Kościuszki 2
37-700 **PRZEMYŚL**
tel.: 798 771 080, 798 771 524
godziny pracy:
pon. 7:30-18:00
wt. - pt. 7:30-15:30
e-mail: zapytaj@podkarpackie.pl